

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20.051.160
Карпатського національного
університету імені Василя
Стефаника докторці юридичних
наук, професорці Аллі Зеліско

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора
Юлії Володимирівни Кернякевич-Танасійчук
на дисертацію Кравець Вікторії Ігорівни

«Наглядова рада в системі корпоративного управління акціонерного товариства», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. У сучасних умовах розвитку корпоративного сектору ефективного функціонування органів управління акціонерних товариств набуває особливої важливості. Наглядова рада як ключовий елемент системи корпоративного управління виконує контрольні та представницькі функції, що визначають стабільність та конкурентоспроможність підприємства. В умовах інтеграції України до європейського економічного простору, імплементації принципів OECD та гармонізації корпоративного законодавства підсилюється значення належної організації діяльності наглядових рад та забезпечення їх незалежності.

Проблеми концентрації корпоративного контролю, конфлікту інтересів між акціонерами та менеджментом, а також необхідність підвищення прозорості корпоративних практик обумовлюють потребу у глибокому теоретичному переосмисленні ролі наглядових рад. Розроблення ефективних моделей взаємодії між органами управління, удосконалення процедур формування, компетенцій і відповідальності наглядових рад є критичними для підвищення ефективності функціонування акціонерних товариств та захисту прав інвесторів.

Таким чином, комплексне дослідження сутності, повноважень та механізмів діяльності наглядової ради в системі корпоративного управління, а також розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення її ефективності є актуальним як для розвитку теорії корпоративного управління, так і для

вдосконалення практики регулювання діяльності акціонерних товариств в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з планом науково-дослідної діяльності на кафедрі судочинства навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету імені Василя Стефаника в рамках бюджетних науково-дослідних тем: «Шляхи удосконалення способів захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб в умовах проведення судової реформи в Україні» (номер державної реєстрації 0110U006559) та «Правові проблеми здійснення майнових та особистих немайнових прав в умовах ринкової економіки» (номер державної реєстрації 0110U001557) в межах яких авторкою проведено дослідження та запропоновано шляхи удосконалення правового становища наглядової ради акціонерного товариства. Тему дисертаційної роботи затверджено рішенням Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 6 червня 2020 року, протокол №6.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується: (а) використанням загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження (діалектичний, формально-логічний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, метод порівняння, компаративного аналізу, метод аналізу і синтезу тощо); (б) представленим у дисертації аналізом наукових здобутків із проблем теорії права, цивільного, господарського та інших галузей права, наукових розробок доктрини корпоративного права; (в) узагальненням та оцінкою стану законодавства України і практики його застосування; (г) застосуванням порівняльно-правового аналізу законодавства інших країн, зокрема США, Великої Британії, Німеччини, а також законодавства ЄС.

Результатом проведення такого комплексного дослідження є аргументовані висновки та пропозиції.

Дисертанткою проаналізовано цивільне, корпоративне, господарське законодавство України, загальнотеоретичну і спеціальну літературу з тематики

дослідження, досвід і кращі практики зарубіжних країн, судову практику (всього 242 найменувань використаних джерел).

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація написана логічно, послідовно та є самостійним науковим дослідженням. Авторка зі знанням предмету, використанням значної кількості спеціальних фахових джерел (як економічних, так і правових; як вітчизняних, так і іноземних) повною мірою розкрила тему дослідження, висвітлюючи стан та проблемні аспекти з питань правового регулювання діяльності наглядової ради в акціонерному товаристві.

В роботі вдало поєднана глибока теоретична розробка понятійного апарату, концептуальних засад інституту наглядової ради в акціонерному товаристві в цілому. Авторка заглиблюється у вирішення конкретних економіко-правових проблем у досліджуваній сфері, аргументовано веде наукову дискусію, послідовно та логічно обґрунтовує власну точку зору.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, є аргументованими. В достатній мірі проведено комплексний теоретико-правовий аналіз проблематики пов'язаної з участю наглядової ради в системі корпоративного управління в акціонерному товаристві, обґрунтовано концептуальні положення, вироблено теоретичні та практичні рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавчого регулювання із питань правового регулювання діяльності наглядової ради в акціонерному товаристві.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше у вітчизняному корпоративному праві сформульовано поняття радника наглядової ради – особи, що володіє професійними знаннями та яка здійснює консультування ради з питань віднесених до її компетенції. Цілком слушно відзначено, що під час прийняття рішень члени наглядової ради повинні мати змогу покладатися на інформацію, що надається профільними спеціалістами, відповідальними особами чи найманими консультантами. Зокрема, така необхідність може виникати у випадку, коли наглядова рада сумнівається в

правильності рішень чи звітів, представлених правлінням АТ або іншими органами товариства.

Вартим уваги є комплексне дослідження ознак наглядової ради. Авторкою обгрунтовано, що наглядова рада є колегіальним, волеутворюючим, виборним, постійнодіючим, періодично скликуваним органом в системі корпоративного управління товариством.

З урахуванням того, що за новим Законом України «Про акціонерні товариства» компетенція наглядової суттєво розширилась, цілком доречною видається запропонована дефініція наглядової ради – це орган корпоративного управління АТ, що здійснює контроль та регулювання діяльності виконавчого органу, в межах компетенції, визначеної Законом, статутом та іншими актами локальної правотворчості, здійснює управління товариством, а також захист прав та інтересів товариства, акціонерів, інвесторів та працівників товариства.

Аргументованим є положення про те, що комітети наглядової ради не є органами товариства, оскільки: 1) організаційно не відокремлені, а перебувають в структурі наглядової ради; 2) повноваження, які належать до їх предмету відання, мають характер делегованих від наглядової ради; 3) не формують волю і волевиявлення товариства; 4) їх функції мають допоміжний (попереднє вивчення питань порядку денного, підготовка висновків тощо) характер. Відповідний висновок матиме практичне значення в частині формулювання змін до установчих документів товариства.

В Розділі 1 «Загально-теоретична характеристика наглядової ради АТ як органу корпоративного управління» авторка слушно обгрунтовує, що наглядова рада відіграє провідну роль у дворівневій системі управління АТ, зокрема, коли мова йде про захист прав акціонерів та реалізацію їхніх інтересів. Рада забезпечує постійну еволюцію та адаптацію товариства до умов висококонкурентного підприємницького середовища в господарському обороті, контроль за тим, щоб рішення, які приймаються виконавчим органом, відповідали дійсним інтересам товариства, їй відведена роль внутрішнього та незалежного захисника інтересів товариства в цілому (стор. 48).

У Розділі 2 «Склад та порядок формування наглядової ради» авторка зосередила увагу на проблематиці якісного складу наглядової ради, здійснила пошук оптимальної моделі порядку обрання членів наглядової ради.

Перспективною видається пропозиція дисертантки поширити практику обрання юридичної особи (яка вже запроваджена стосовно ТОВ) і до правовідносин у сфері корпоративного управління АТ. Відповідне нововведення було би додатковим сприятливим фактором залучення іноземного капіталу, оскільки для іноземних інвесторів (як портфельних, так і прямих інвесторів) таке нововведення надало би можливість передати управління АТ професійним учасникам ринку з надання послуг корпоративного управління (стор. 51).

У Розділі 3 «Компетенція наглядової ради, порядок прийняття рішень та їх оскарження» містяться науково обґрунтовані положення щодо удосконалення предмету відання наглядової ради а також матеріально-правові аспекти оспорювання рішень наглядової ради. Сформульовано поняття правомочності наглядової ради – це здатність наглядової ради приймати рішення у зв'язку з присутністю необхідної кількості її членів, повноваження яких не припинені, відповідно до Закону або статуту товариства а також дотриманням процедури скликання наглядової ради. Дисертанткою виділено види неправомочності наглядової ради: 1) неправомочність засідання наглядової ради, тобто присутність на засіданні половини і менше від загальної кількості членів, якщо інше не встановлено статутом; 2) неправомочність складу наглядової ради, тобто коли кількість членів ради, повноваження яких дійсні, становить половину її кількісного складу, встановленого статутом, або менше (стор. 166).

Відсутність порушень академічної доброчесності. З аналізу змісту дисертації можна зробити висновок, що дисертанткою дотримано вимоги щодо академічної доброчесності. Дисертація В.І.Кравець містить посилання на згадані авторкою у тексті дисертації джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень інших авторів. У дисертаційній роботі В.І.Кравець не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації, інших порушень, які поставили би під сумнів самостійний характер проведеного наукового дослідження.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження. Результати дисертаційної роботи В.І.Кравець мають теоретичне і практичне значення, а їх реалізація сприятиме удосконаленню законодавчого регулювання правового регулювання діяльності наглядової ради в акціонерному товаристві.

Представлене до захисту дослідження за отриманими результатами заповнює суттєву прогалину в юридичній доктрині, зокрема в цивілістиці та науці корпоративного права, та може слугувати підґрунтям для удосконалення цивільного та корпоративного законодавства (внесення змін і доповнень до законів України, підзаконних нормативно-правових актів), може сприяти більш ефективному унормуванню та упорядкуванню діяльності акціонерних товариств та їх наглядових рад, інших суб'єктів господарювання у зазначеній сфері і, як наслідок, слугувати підвищенню ефективності діяльності як наглядових рад акціонерних товариств, так і її окремих структурних підрозділів, зокрема комітетів наглядової ради.

Теоретичні висновки, викладені та обґрунтовані в роботі, можуть бути підґрунтям для проведення подальших економіко-правових досліджень різноманітних аспектів проблематики та перспектив удосконалення правового регулювання правового становища наглядової ради в акціонерному товаристві.

Матеріали дисертаційної роботи здобувачки можуть бути використані при підготовці навчальних посібників та підручників із дисциплін «Корпоративне право», «Цивільне право», «Господарське право» та окремих спецкурсів, присвячених органам корпоративного управління в акціонерному товаристві та їх викладання студентам юридичних і економічних навчальних закладів (факультетів). Практична цінність результатів дисертаційної роботи для правотворчої та правозастосовної роботи може мати місце щодо удосконалення законодавства із питань врегулювання дворівневої системи корпоративного управління в акціонерному товаристві під час внесення змін і доповнень у чинне законодавство або розробок відповідних законопроектів із зазначеної проблематики. Крім того, положення та висновки дисертаційної роботи мають практичну цінність і для суб'єктів господарювання, зокрема акціонерних товариств при розробці статутів товариств та інших актів локальної

правотворчості (положення про наглядову раду, положення про комітети наглядової ради, положення про систему внутрішнього контролю тощо).

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи в цілому дисертацію Вікторії Ігорівни Кравець на тему «Наглядова рада в системі корпоративного управління акціонерного товариства», варто зазначити, що окремі його положення є спірними і надають підґрунтя для подальшої наукової дискусії або потребують додаткової аргументації під час публічного захисту дисертації.

1. У підрозділі 1.1 міститься детальний аналіз правового розвитку наглядової ради. Авторка детально дослідила генезис наглядової ради як органу корпоративного контролю на всіх етапах розвитку вітчизняного корпоративного права від Цивільного кодексу УРСР та Постанови №590 про затвердження положення про акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю (стор. 27-29) і до останніх змін внесених Законом України «Про акціонерні товариства» та Законом України №3587-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління» (стор. 41-44) від 22 лютого 2024 р.

Однак при цьому не враховано Закону України №4196-IX від 9 січня 2025 року «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб», яким скасовано ГК України, ліквідовано наукову-практичну проблему дуалізму правового регулювання підприємницьких товариств та запроваджено низку особливостей стосовно регламентації юридичних осіб підприємницького типу, в тому числі акціонерного товариства.

2. Авторка в положеннях наукової новизни (п. 6, стор. 22) та в Розділі 2 (стор. 97-100) вказує на необхідності закріплення квоти працівників в корпоративному управлінні товариством.

У цілому погоджуючись із запропонованою дисертанткою концепцією стосовно доцільності залучення представників трудового колективу до управління товариством, слід звернути увагу на те, що залишається невирішеним питання їх чисельного співвідношення до решти складу наглядової

ради. Також потребують уточнення критерії (форма власності акціонерного товариства, галузь економіки тощо), від яких залежатиме кількісне значення осіб-представників трудового колективу.

3. Аналізуючи в підрозділі 3.2. матеріальні підстави оскарження рішень наглядової ради і, здійснивши їх класифікацію, дисертантка залишила поза увагою процесуальні аспекти, зокрема питання юрисдикції відповідних спорів, суб'єктного складу сторін відповідної категорії спорів, способів захисту тощо. Тому відповідні аспекти порядку оскарження потребують додаткової аргументації під час публічного захисту.

Проте висловлені зауваження не торкаються концептуальних положень дослідження, у своїй більшості стосуються дискусійних проблем, не применшують належного рівня дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та на її наукову і практичну цінність.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація В.І.Кравець є самостійним, завершеним дослідженням, кваліфікаційною науковою працею, містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати, які мають практичну та теоретичну цінність та які підтверджуються документами, що засвідчують проведення здобувачкою досліджень. Наявні у ній теоретичні положення та практичні рекомендації в сукупності є основою для вирішення основних проблем, пов'язаних із правовими питаннями участі наглядової ради в корпоративному управлінні акціонерним товариством.

Дисертаційна робота містить науково обґрунтовані результати та нові наукові положення, а також характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок дисертантки в науку.

Викладеним засвідчується високий науковий рівень дисертаційної роботи та наукових публікацій. У дисертації представлено нові наукові результати, які є достатньою мірою обґрунтованими і вирішують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для юридичної науки, зокрема наук цивільного та корпоративного права.

Отже, позитивно оцінюючи змістовність наукового дослідження, підтверджуючи цілісність і логічність його структури, враховуючи обґрунтованість та високий рівень наукових висновків і пропозицій, їх практичну цінність, ступінь апробації й впровадження основних результатів, дисертаційна робота на тему «Наглядова рада в системі корпоративного управління акціонерного товариства відповідає вимогам спеціальності 081 Право і відповідає спеціальності 081 Право, всім вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, що встановлені Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), і Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), Наказом МОН України №40 від 12.01.2017 року (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а її авторка - Кравець Вікторія Ігорівна за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право в галузі знань 08 Право.

Рецензент:

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри судочинства
НН юридичного інституту
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Юлія КЕРНЯКЕВИЧ-ТАНАСІЙЧУК